

Liane den Haan, ANBO:

“Hoezo is ouderenhuisvesting niet sexy?”

Gemeenten moeten meer zelf regie nemen om het vastgoed rond ouderenzorg te regelen. Door een woonvisie te formuleren, contracten af te sluiten met corporaties, met alle partijen om tafel te gaan en te zorgen dat problemen onderkend worden. Dat zegt Liane den Haan, directeur-bestuurder van de ANBO - belangen-organisatie voor senioren - in gesprek met Bouwstenen voor Sociaal. “Iedereen staat achter de visie van staatssecretaris Van Rijn, maar het vastgoed is nog een obstakel bij de realisatie. Goede ideeën stranden doordat er op lokaal niveau onvoldoende wordt gecommuniceerd en samengewerkt. Ook de financiering is lastig en er is hinderlijke wet- en regelgeving.”

Gemeenten moeten vooral verbinden en een actieve rol spelen bij een passende woonruimte-verdeling. Van de veranderingen als gevolg van de vergrijzing en door de invoering van scheiden van wonen en zorg gaat weliswaar een stimulerende werking uit, maar zonder lokaal beleid en gemeentelijke capaciteit gaat het niet lukken. Uit onderzoek van de ANBO naar het inzicht van gemeenten in vraag en aanbod en in de toestand van ouderenhuisvesting blijkt, dat dat kwartje nog niet overal is gevallen. In 2012 had 40% geen zicht op de vraag-aanbod-verhouding van senioren-woningen in de woningvoorraad. “Daar moeten de

gemeenten de hand in eigen boezem steken. Het is echt niet zo dat alle gemeentes het slecht doen. Maar waar het niet goed gaat moet men het besef krijgen, dat het anders moet. Daar moeten ze echt de bakens verzetten.”

**“WAAR HET NIET GOED GAAT,
MOETEN GEMEENTEN HET BESEF
KRIJGEN DAT HET ANDERS MOET”**

De ANBO houdt zich al jarenlang bezig met de behoeften van ouderen op het gebied van huisvesting en de inrichting van de openbare ruimte. Samen met onder andere ouderenbonden, woonbonden en vakbonden is in 2006 het project

'Meer Woningen Voor Ouderen' opgezet. Het doel was het lokale gesprek op gang te brengen. Voor dat project zijn 1.500 mensen getraind om gemeenten te helpen de verbinding te zoeken met burgers, corporaties, projectontwikkelaars en dergelijke. "Veel gemeenten hebben dat ver van zich gehouden. Maar in gemeenten waar nu een aantal jaren op deze wijze is gewerkt zie je hele leuke resultaten, zoals in Hoogezand-Sappemeer."

Hoogezand-Sappemeer

Door de sterke vergrijzing had de gemeente Hoogezand-Sappemeer een groot probleem. De ouderen woonden in woningen die onvoldoende waren aangepast, dus ze woonden er niet prettig en soms zelfs onveilig. Als oplossing werden in een buitenwijk nieuwe seniorenwoningen gebouwd. Maar ouderen wilden daar niet wonen, omdat ze ver verwijderd waren van hun vertrouwde omgeving en van allerlei voorzieningen. De doorstroming op de hele woningmarkt stagneerde, want ook starters die op zoek waren naar een groter huis konden geen woning vinden.

Hoogezand-Sappemeer nam deel aan het project 'Meer Woningen Voor Ouderen'. Het is er inmiddels een traditie, dat corporaties, projectontwikkelaars, gemeente en burgers met elkaar praten over nieuwbouwprojecten. Er wordt gesproken over de behoeften, niet alleen van senioren, maar ook van andere doelgroepen. Dat heeft ertoe geleid, dat er bewust seniorencomplexen zijn gebouwd in bestaande wijken vlakbij de voorzieningen, zodat de mensen niet meer de wijk uit hoeven. Ouderen zijn daardoor veel eerder geneigd om binnen hun eigen buurt te verhuizen.

De gemeente heeft een goed inzicht in de sociale kaart in de wijken en maakt daar uitstekend gebruik van. Men weet hoe oud mensen zijn, of ze een huurwoning hebben of een particuliere woning. Die informatie wordt gebruikt om ouderen proactief te informeren over de mogelijkheden in hun wijk. Deze aanpak heeft na een aantal jaren geleid tot een goede doorstroming in de huizenmarkt.

**"IK BEN ERVAN OVERTUIGD
DAT ER EEN VERDIENMODEL
TE MAKEN IS VAN DE ZORG"**

Zorghervorming in een verdienmodel

Op het gebied van ouderenhuisvesting kijken veel gemeenten puur vanuit een ambtelijke invalshoek naar de hervormingen. Ze hebben de hele sociale

kaart van de burgers tot hun beschikking, maar daar wordt onvoldoende mee gedaan. Een gemiste kans. Door commercieel te denken, marketing-georiënteerd naar de zorg te kijken is er veel geld te besparen. "Ik ben ervan overtuigd dat daar een verdienmodel van te maken is. Als gemeenten mensen vroegtijdig informeren over woonruimte, verbetert de doorstroming van de huizenmarkt. Dan zijn er minder problemen en bespaar je geld. En als je mensen proactief hulp aanbiedt - formeel of informeel - bespaar je ook geld. Dat zie je bijvoorbeeld in de gemeente Woerden, waar ik vier jaar raadslid ben geweest. Alle organisaties in de formele en informele zorg werken samen, zonder landjepik en territoriumdrift. Dat is geweldig."

**" 'PREVENTIE BIEDT WELZIJN',
MAAR DAN MOET JE HET ALS
GEMEENTE WEL OPPAKKEN"**

Hetzelfde beeld is zichtbaar bij de 'zachte kant' van de hervormingen. Er overheerst een focus op de formele zorg. Dat blijkt uit gesprekken die de ANBO voert met wethouders over de inrichting van de sociale wijkteams. Onderhand kunnen de meeste gemeenten een formele zorgaanvraag, die gebaseerd is op een indicatie, wel beantwoorden. Maar op het hele stuk dat daaraan vooraf gaat, de informele zorg, hebben ze niet altijd zicht. Dat is het terrein van talloze organisaties die vrijwilligerswerk doen: kerken, voedselbanken, Humanitas, Rode Kruis, Ouderenbonden. In samenspraak met de wijkteams zouden die uitstekend ingezet kunnen worden in dat voortraject. Bijvoorbeeld door te organiseren dat ouderen die alleen zijn regelmatig worden opgezocht. Een getrainde vrijwilliger, die ziet dat er een grote vaat staat of dat iemand lange vieze nagels heeft, heeft meteen door dat er sprake is van een stukje verwaarlozing. Daarop kan actie worden ondernomen. "Met die preventie kun je aan de ene kant bezuinigen door escalatie te voorkomen. Aan de andere kant kun je mensen een stukje welzijn bieden en een signaleringsfunctie hebben. Want we weten allemaal dat 'preventie biedt welzijn' en 'welzijn betekent dat je je gezonder voelt'. Maar dan moet je het als gemeente wel oppakken."

Geen sexy imago

Samenwerking en communicatie moeten ook een grotere rol spelen bij de inrichting van de openbare ruimte. Stoepen, tegels, drempels en onduidelijke

fietspaden zijn vaak de oorzaak van valongelukken. Dat komt door achterstallig onderhoud, want de openbare ruimte is veelal een sluitpost op de gemeentelijke begroting. Maar als er op een gegeven moment onderhoud móet plaatsvinden is het verstandig om dat te doen in overleg met de bewoners uit de buurt. Meestal kunnen hun wensen tegen dezelfde kosten worden uitgevoerd. Daarnaast is er informatie voorhanden met tips om de buitenruimte slimmer in te richten. “In rapporten als 'Stoep en Straat' van het project 'Blijf Veilig Mobiel' staan veel voorbeelden van kleine ingrepen, die als je tóch bezig bent niets extra kosten en waarmee een hoop ellende kan worden voorkomen. Door die aanbevelingen te integreren in het beleid bespaar je als gemeente ook weer geld aan de zorgkant.”

GROTERE ROL VOOR SAMENWERKING EN COMMUNICATIE BIJ INRICHTING OPENBARE RUIMTE

Een concreet voorbeeld dat deze aanpak werkt is de gemeente Haren. Enkele jaren geleden was daar veel achterstallig onderhoud van de trottoirs, waardoor veel ongelukjes gebeurden met kinderwagens, rollators en scootmobielen. De ANBO heeft een grote groep mensen bij elkaar gebracht, men is samen naar het gemeentehuis gegaan om een verhaal aan te bieden. In de jaren daarna heeft de gemeente al die trottoirs opnieuw

bestraat en zijn er nagenoeg geen ongelukken meer.

Voor het stimuleren van een meer commerciële en een marketingtechnische benadering bij gemeenten, zorginstellingen en corporaties, is ook een rol weggelegd voor organisaties als VNG, Aedes en ActiZ. Zij zouden hun achterban continu moeten informeren over best practices, hen stimuleren en proberen aan te jagen. KCWZ heeft een nuttige functie hierin. Maar dat is niet voldoende. Er moet ook iets wijzigen aan het imago. “Niemand, ook wethouders niet, vindt het sexy om over ouderenhuisvesting te praten. Dat snap ik niet. Er is een ongelooflijk probleem met de doorstroming, jongeren vertrekken omdat ze geen woonruimte kunnen vinden, dus er ligt een grote uitdaging. Hoezo niet sexy?”

ALS JE NU DE VERKEERDE VERZORGINGSHUIZEN SLUIT, HEB JE OVER VIJF OF TIEN JAAR ECHT EEN GROOT PROBLEEM

Gemeentelijke regie

Verzorgingshuizen zullen ook in de toekomst bestaansrecht hebben, maar anders en kleinschaliger. Mensen eisen tegenwoordig een hele andere zorg en woonomgeving. “Mijn moeder ging met 55 bedenken waar ze naartoe wilde. Tegenwoordig doen mensen dat pas met 75 of 80, als ze eenzaam worden of vanwege hun gezondheid naar een verpleeghuis moeten.” Het gevolg is dat er minder behoefte is aan zorgplekken en de toegang is moeilijker geworden. Waarschijnlijk zullen er de komende vijf jaren 400-600 verzorgingshuizen sluiten of een andere bestemming krijgen. Maar het is de vraag of de goede verzorgingshuizen sluiten. Want er zijn regio's waar voldoende behoefte aan zorgplekken is, maar die plekken worden niet of onvoldoende bekostigd door de zorgkantoren. De bestuurders van die verzorgingshuizen stellen zich onvoldoende ondernemend op om daar op korte termijn een oplossing voor te vinden. “Als je nu je zorgplekken niet kunt vullen door de financiering, en je gaat sluiten terwijl de behoefte in de regio er wel is, dan heeft die regio over vijf of tien jaar echt een groot probleem. Daar zijn nu veel te weinig mensen bewust mee bezig.”

OM BUDGETTEN JUIST TERECHT TE LATEN KOMEN IS AFSTEMMING NODIG

De regie op de financiering van de verzorgingshuizen door de zorgkantoren is mondjesmaat. Om de budgetten op de juiste plek terecht te laten komen is afstemming nodig tussen gemeenten, zorgverzekeraars en thuiszorgorganisaties in combinatie met een flexibeler financieringssysteem. “Ga werken met basisbudgetten, bekijk per kwartaal in de hele regio waar de mensen willen wonen en stem daar de financiering op af. Dan zijn er veel minder problemen.” Met een dergelijke systematiek is het risico dat de verkeerde verzorgingshuizen hun deuren gaan sluiten kleiner. Dan is er voldoende tijd om op basis van demografische ontwikkelingen op regionaal niveau inschattingen te maken waar die behoefte blijft in de komende jaren.

GEMEENTEN MOETEN IN HET HERVORMINGSTRAJECT ROND ZORG NADRUKKELIJKER EEN REGIEROL VERVULLEN

De hervormingen in de zorg hebben veel impact op de rol van gemeenten, zorginstellingen, zorgverzekeraars, woningcorporaties en burgers. Koepels zouden hun achterban naast informeren ook moeten stimuleren om in actie te komen. Gemeenten moeten in het hervormingstraject rond de zorg nadrukkelijker een regierol vervullen, met name als het gaat om fysieke voorwaarden die ertoe bijdragen dat mensen langer thuis kunnen blijven wonen. Een meer commerciële en marketing-georiënteerde benadering is op termijn onontkoombaar. “Er zijn zo ongelooflijk veel dingen te verzinnen waardoor mensen langer thuis kunnen blijven wonen. Hulp in huis, verzorgen van de tuin, boodschappendienst, maaltijdservice, etc. Die informele zorg kan door de sociale wijkteams worden geregeld, gemeenten kunnen organiseren dat anderen het aanbieden. Hoe het gebeurt maakt niet uit, maar neem in elk geval de regie.”

Interview: Ellen Olde Bijvank, Tekst: Piet Scheerhoorn, Openingsfoto: Michael Bol, Molenaar&Bol&VanDillen architecten bv, Foto Liane den Haan: Patricia Steur

*Het gesprek met Liane den Haan vond plaats in het kader van de fysieke agenda Wonen-Zorg, waarover Bouwstenen voor Sociaal in samenwerking met de VNG een publicatie heeft opgeleverd: **'Het cement tussen wonen en zorg'**.*

Liane den Haan

Liane den Haan is van huis uit verpleegkundige. Met haar commerciële inslag kwam ze als directeur terecht in het werving- en selectieadvies en het interim management. In 2005 werd ze algemeen directeur bij de ANBO, waar onder haar leiding een forse reorganisatie werd doorgevoerd. De ANBO groeide uit tot een slagvaardige en toekomstbestendige vereniging, een zichtbare speler in de media en de Haagse politiek, die met gedegen vakkennis bijdraagt aan het informeren van de doelgroep. Op landelijk, regionaal en lokaal niveau verbinden vrijwilligers en professionals hun deskundigheid om de belangen van de achterban nog beter te behartigen.

Daarnaast is zij voorzitter van de Raad van Commissarissen bij Stichting Fundis en lid van de Raad van Toezicht van VitaValley. Daarnaast was zij actief in de gemeentelijke politiek.